

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23 00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/169/2007

POSTAWY WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ❖ Prawie połowa ankietowanych (45%) pozytywnie ocenia stosunek Polaków do osób niepełnosprawnych, niemal tyle samo badanych (48%) jest przeciwnego zdania.
- ❖ Przeważająca większość ankietowanych (79%) uważa, że ludzie niepełnosprawni, jeśli chcą i mogą, powinni pracować, nawet gdy renta wystarcza im na utrzymanie. Przeciwny pogląd wyraża 16% respondentów. Ponadto 61% badanych przyznaje, że oprócz wynagrodzenia za pracę powinni oni pobierać również rentę. Co szósty respondent (17%) jest przeciwny łączeniu pensji i renty, a 12% uważa, że w poszczególnych przypadkach powinno to zależeć od okoliczności. Zdecydowana większość Polaków (76%) opowiada się za zatrudnianiem osób niepełnosprawnych razem ze zdrowymi pracownikami, natomiast co szósty (17%) popiera segregacyjny model zatrudnienia.
- ❖ Według respondentów, opieka nad ludźmi niepełnosprawnymi i wspomaganie ich w codziennych sprawach powinny należeć przede wszystkim do obowiązków rodziny (94%), służby zdrowia (75%) i pracowników opieki społecznej (67%). Znacznie rzadziej byli wskazywani w tym kontekście przyjaciele, znajomi (23%), organizacje religijne (9%), inni niepełnosprawni, grupy samopomocy (6%).
- ❖ Dwie trzecie ankietowanych (65%) deklaruje gotowość udzielania bezinteresownej pomocy sąsiedzkiej osobie niepełnosprawnej. Zaledwie 6% badanych twierdzi, że już uczestniczy w takiej pomocy, a co piąty (20%) nie chciałby wziąć udziału w tego rodzaju inicjatywie.
- ❖ Deklarowana gotowość niesienia pomocy jest uzależniona od rodzaju niepełnosprawności. Najrzadziej Polacy chcieliby pomagać osobom z chorobami psychicznymi.

Postawy społeczne wobec osób niepełnosprawnych zmieniały się na przestrzeni wieków wraz z rozwojem cywilizacji. W zależności od dominujących poglądów społecznych i filozoficznych wobec ludzi z niepełną sprawnością stosowano dyskryminację, izolację lub segregację, a w skrajnych przypadkach nawet eutanazję (w faszystowskim ustroju narodowosocjalistycznym), obecnie zaś popularyzuje się zachowania zmierzające do integracji niepełnosprawnych z resztą społeczeństwa. Ponieważ o skuteczności działań integracyjnych w znacznym stopniu decydują postawy społeczeństwa wobec osób niepełnosprawnych, chcieliśmy się dowiedzieć, jak kształtują się one obecnie. Interesowało nas również, co sądzą Polacy o zatrudnianiu ludzi o niepełnej sprawności, jak silna jest gotowość niesienia im pomocy i kto, zdaniem ankietowanych, powinien przede wszystkim im pomagać. Porównując wyniki ostatniego badania¹ z wynikami pomiaru zrealizowanego przez CBOS w roku 2000 oraz przeprowadzonych przez Antoninę Ostrowską w latach 1978 i 1993² mogliśmy ukazać dynamikę tych postaw.

KONTAKT Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

Opinie i postawy społeczne kształtowane są częściowo przez kontakty interpersonalne. Ich ograniczenie lub brak sprawia, że ludzie formułują wobec siebie nietrafne sądy, założenia i oczekiwania, kształtują swoje postawy na podstawie obiegowych opinii i stereotypów, a nie własnych doświadczeń i wiedzy. Zapytaliśmy więc ankietowanych o ich doświadczenia z osobami niepełnosprawnymi. Jedyne co piąty badany (21%) stwierdził, że nie stykał się z takimi osobami. Większość (66%) dostrzega w swoim otoczeniu ludzi niepełnosprawnych, choć zna ich słabo lub tylko z widzenia. Dwie piąte respondentów (39%) ma takie osoby wśród swoich znajomych lub przyjaciół, a ponad jedna czwarta (29%) – w swojej rodzinie. Co dziewiąty badany (11%) zalicza siebie do osób niepełnosprawnych.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (208) zrealizowano w dniach 31 sierpnia – 4 września 2007 roku na liczącej 844 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. A. Ostrowska „Niepełnosprawni w społeczeństwie”, IFiS PAN, Warszawa 1994.

Zasadnicze zmiany w kontaktach osób pełnosprawnych z niepełnosprawnymi miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych i wiązały się ze zmianą polityki społecznej, odejściem od tworzenia instytucji zapewniających osobom niepełnosprawnym opiekę i rehabilitację (ale jednocześnie izolację), upowszechnianiem działań prointegracyjnych, zachęcających osoby niepełnosprawne do pełnej partycypacji we wszystkich formach życia społecznego, a ogół społeczeństwa do otwarcia się na takie osoby.

Tabela 1

Czy w swoim otoczeniu stykał(a) się Pan(i) z inwalidami, osobami niepełnosprawnymi z powodu chorób lub jakiegokolwiek kalectwa?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1978* (N=922)	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach			
Sama uważam się za inwalidę, osobę niepełnosprawną	5	7	10	11
Mam lub miałam takie osoby w rodzinie	24	33	31	29
Mam lub miałam takie osoby wśród znajomych, przyjaciół	23	34	43	39
Znam takie osoby, ale niezbyt dobrze lub tylko z widzenia	31	40	68	66
Nie znam takich osób	17	19	17	21

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat. Uwaga: odsetki nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Do niepełnosprawnych najczęściej sami zaliczają siebie respondenci najstarsi, z wykształceniem podstawowym, renciści i emeryci (zob. tabele aneksowe). Są to też badani, których miesięczny dochód na członka rodziny wynosi 501 – 1200 zł, określający swoje warunki materialne jako złe. Najmniej osób zaliczających się do niepełnosprawnych jest wśród respondentów do 54 roku życia, mających wyższe wykształcenie, czynnych zawodowo, z wyjątkiem robotników niewykwalifikowanych. Znikome odsetki stanowią ci, których dochód przekracza 1200 zł, zadowoleni z własnej sytuacji materialnej.

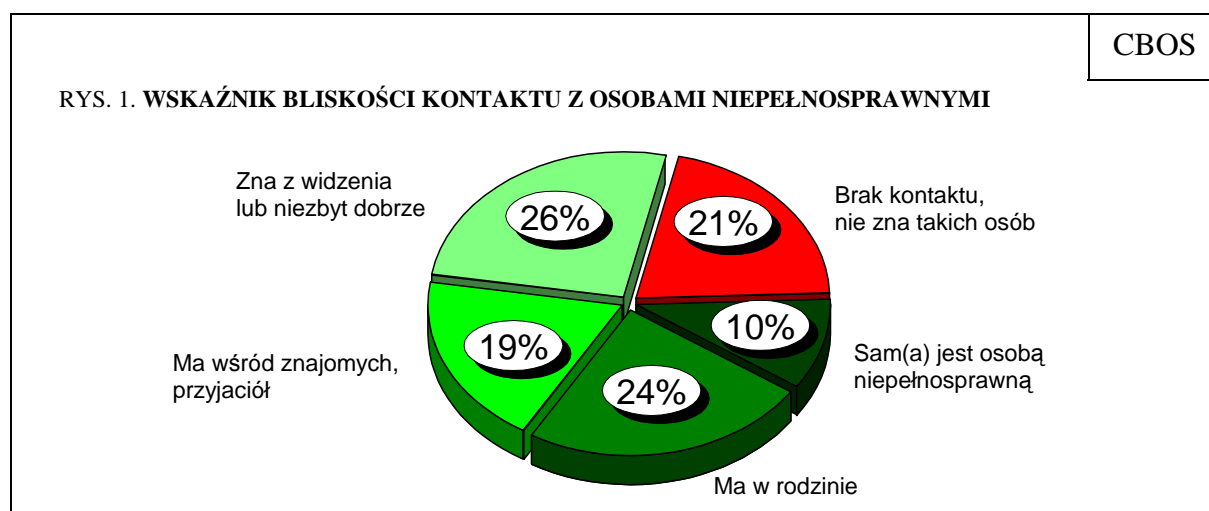
Najwięcej ankietowanych, którzy mają w rodzinie osobę niepełnosprawną, mieszka w największych miastach, a ich odsetek maleje wraz ze zmniejszającą się liczbą mieszkańców. Poza tym niepełnosprawni częściej żyją w rodzinach rencistów, kadry kierowniczej, inteligencji i gospodyń domowych. Na obecność niepełnosprawnych w rodzinie najrzadziej wskazują osoby najmłodsze i niepraktykujące religijnie.

Przyjaźń lub znajomość z osobami niepełnosprawnymi częściej niż inni deklarują mężczyźni, osoby w wieku 45–54 lata, kadra kierownicza, inteligencja oraz badani o lewicowych poglądach, rzadziej zaś mieszkańcy wsi i miasteczek.

Znajomość z widzenia ludzi niepełnosprawnych deklarują najczęściej osoby w wieku 25–34 lata, których dochód na członka rodziny wynosi ponad 1200 zł, kadra kierownicza, inteligencja i pracownicy fizyczno-umysłowi oraz osoby praktykujące kilka razy w tygodniu. Odsetek ankietowanych, którzy znają słabo albo tylko dostrzegają w swoim otoczeniu niepełnosprawnych, nieco się zwiększa wraz ze wzrostem wykształcenia i lepszą oceną własnych warunków materialnych.

Brak znajomości osób niepełnosprawnych deklarują najczęściej badani w wieku 35–44 lata, robotnicy niewykwalifikowani, mieszkańcy wsi. Odsetek tego rodzaju wskazań maleje wraz ze wzrostem wykształcenia oraz dochodu.

Dla dalszych analiz obliczyliśmy również wskaźnik bliskości kontaktu z niepełnosprawnymi szeregując respondentów od niemających żadnych kontaktów do będących osobami niepełnosprawnymi.

OPINIE O STOSUNKU NASZEGO SPOŁECZEŃSTWA DO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Warunkiem dobrze pojętej integracji jest pozytywny stosunek ogółu społeczeństwa do osób niepełnosprawnych, oparty nie tylko na tolerancji, ale także na akceptacji i kooperacji. Chcieliśmy się więc dowiedzieć, jak respondenci oceniają stosunek Polaków do niepełnosprawnych. Opinie w tej kwestii są podzielone niemal po równo: 45% ankietowanych

uważa, że większość polskiego społeczeństwa dobrze odnosi się do osób niepełnosprawnych, a 48% wyraża opinię przeciwną. W porównaniu z wynikami badania z roku 2000 poglądy respondentów prawie się nie zmieniły. Zdecydowanie większe zmiany w ocenie stosunku Polaków do osób z niepełną sprawnością miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych. Nastąpił wówczas wyraźny wzrost ocen pozytywnych oraz spadek ocen negatywnych. Wydaje się, że zwiększająca się aktywność osób niepełnosprawnych, społeczna dostrzegalność przy jednoczesnym nagłośnieniu ich sytuacji życiowej mogły być odbierane jako dobre odnoszenie się czy też poprawa stosunku do nich.

Tabela 2

Jaki jest, Pana(i) zdaniem, stosunek większości ludzi w naszym kraju do inwalidów?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000 (N=1054)	2007 (N=844)
	w procentach		
Bardzo dobry	1	3	2
Dosyć dobry	38	43	43
Raczej niedobry	37	32	37
Zły, niewłaściwy	15	15	11
Trudno powiedzieć	9	7	8

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

O niewłaściwym stosunku do osób niepełnosprawnych częściej mówią najmłodszy respondenci, uczniowie i studenci, gospodynie domowe, mieszkańcy największych miast³. Przekonanie takie częściej także podzielają badani o najniższych dochodach, ludzie określający swoje warunki materialne jako złe, a także respondenci niepraktykujący⁴. Opinie pozytywne częściej wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji oraz osoby praktykujące kilka razy w tygodniu i deklarujące poglądy prawicowe (zob. tabele aneksowe). Związek między bliskością kontaktu a oceną stosunku do niepełnosprawnych jest słaby, nieistotny statystycznie⁵.

³ Współczynniki r Pearsona wynoszą dla wieku 0,058; dla miejsca zamieszkania 0,096.

⁴ Współczynniki r Pearsona wynoszą odpowiednio: 0,002; 0,045; 0,044.

⁵ R Pearsona jest równy 0,044.

STOSUNEK DO ZATRUDNIANIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Praca zawodowa stanowi istotny element życia człowieka i w znacznym stopniu decyduje o jego jakości. Aktywność zawodowa stwarza szansę niezależności ekonomicznej, samodzielności, możliwość zaspokajania potrzeb, daje poczucie satysfakcji życiowej. Zdolność do pracy niepełnosprawnych uzależniona jest od tego, które elementy organizmu takiej osoby zostały uszkodzone i w jakim stopniu. Najczęściej uszkodzeniu ulega jeden narząd, wówczas zdolność do pracy jest tylko częściowo ograniczona i osoba niepełnosprawna zachowuje zdolność do wykonywania określonych prac i zawodów.

Zdecydowana większość Polaków (79%) uważa, że niepełnosprawni, którzy chcą i mogą – ze względu na stan zdrowia – powinni pracować, nawet jeśli renta w pełni wystarcza im na utrzymanie. Przeciwny pogląd wyraża 16% respondentów. Od 2000 roku nastąpił 7-punktowy wzrost odsetka badanych, popierających zatrudnienie osób niepełnosprawnych, oraz 6-punktowy spadek odsetka tych, którzy są przeciwni podejmowaniu przez nich pracy zawodowej. Odnotowany wzrost poparcia dla aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych jest prawdopodobnie wynikiem poprawiającej się w naszym kraju sytuacji na rynku pracy, zmniejszania się stopy bezrobocia. Na zmianę opinii respondentów dotyczących podejmowania pracy zawodowej przez osoby niepełnosprawne miały prawdopodobnie wpływ także pojawiające się w ostatnich latach kampanie społeczne poruszające problematykę zatrudniania takich osób.

Tabela 3

Czy uważa Pan(i), że osoby niepełnosprawne, inwalidzi, którym stan zdrowia na to pozwala, powinni, jeśli chcą:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach	
– pracować, nawet jeżeli renta w pełni wystarcza	72	79
– nie powinni pracować	22	16
Trudno powiedzieć	6	5

Aprobatę uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społecznym podziale pracy najczęściej wyrażają najmłodszy ankietowani, mieszkańcy największych miast, respondenci, których miesięczne dochody na członka rodziny przekraczają 1200 zł, określający swoje

warunki materialne jako dobre oraz badani o poglądach lewicowych⁶. Opinie różnicuje poziom wykształcenia: wraz z jego wzrostem rośnie odsetek tych, którzy są zdania, że osoby niepełnosprawne powinny pracować zawodowo⁷. Wysokie poparcie dla zatrudniania ludzi o niepełnej sprawności wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz uczniowie i studenci. Przekonanie o potrzebie zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest rzadsze wśród ludzi najstarszych i rolników (zob. tabele aneksowe). Pomiędzy wartościami wskaźnika bliskości kontaktu a odpowiedziami na to pytanie istnieje słaby związek, nieistotny statystycznie⁸.

POGLĄDY NA INTEGRACJĘ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Polskie prawo daje osobom niepełnosprawnym możliwość zatrudnienia na otwartym rynku pracy, tj. w normalnych zakładach pracy, na specjalnie dobranych i przystosowanych stanowiskach, lub na rynku pracy chronionej, tj. w zakładach pracy chronionej albo w zakładach aktywności zawodowej. Trzy czwarte ankietowanych (76%) jest zdania, że osoby niepełnosprawne powinny pracować przede wszystkim w zwykłych zakładach pracy, razem z ludźmi zdrowymi, po odpowiednim przystosowaniu stanowiska pracy. W przekonaniu 17% badanych, optymalnym rozwiązaniem jest zatrudnienie w warunkach pracy chronionej. W porównaniu z sondażem z roku 2000 zaobserwowaliśmy 8-punktowy wzrost odsetka osób popierających integracyjny model zatrudnienia. Poparcie dla tworzenia miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych wśród ludzi zdrowych wzrasta systematycznie od wielu lat. Zaobserwowane zmiany świadczą o coraz większym otwarciu Polaków na osoby niepełnosprawne i aprobacie integracji osób niepełnosprawnych z innymi pracownikami. Czynnikiem, który miał prawdopodobnie wpływ na zmiany opinii w tej sprawie w ostatnich latach, są kampanie społeczne.

---

⁶ R Pearsona wynosi: dla wieku 0,090; miejsca zamieszkania 0,025; dochodów 0,117; warunków materialnych 0,053; poglądów politycznych 0,080.

⁷ R Pearsona wynosi 0,142.

⁸ R Pearsona jest równy 0,067.

Tabela 4

Gdzie, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim powinni pracować inwalidzi? Czy:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1978* (N=922)	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach			
- w specjalnie dla nich zorganizowanych zakładach pracy zatrudniających samych inwalidów	45	30	27	17
- powinno się dla nich przystosować odpowiednie stanowiska pracy między zdrowymi	48	58	68	76
Trudno powiedzieć	7	12	5	7
* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat				

Najwyższe poparcie dla integracyjnego modelu zatrudnienia odnotowaliśmy wśród osób w wieku od 18 do 24 i od 45 do 54 lat, wśród ankietowanych, których miesięczny dochód na członka rodziny przekracza 900 zł, w grupie badanych określających swoje warunki materialne jako dobre oraz wśród mających lewicowe poglądy polityczne⁹. Poparcie dla integracji zawodowej uzależnione jest od wykształcenia: im wyższe – tym więcej popierających integrację¹⁰. Najwięcej zwolenników włączenia niepełnosprawnych w otwarty rynek pracy jest też wśród kadry kierowniczej, inteligencji. Mniejsze poparcie dla zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy występuje wśród najstarszych respondentów oraz mieszkańców wsi¹¹ (zob. tabele aneksowe). Przekonania dotyczące miejsca zatrudnienia osób niepełnosprawnych i bliskość kontaktu są powiązane słabo i w sposób nieistotny statystycznie¹².

POGLĄDY SPOŁECZEŃSTWA NA ŁĄCZENIE ZAROBKÓW I RENTY

W sondażu zapytaliśmy również o to, czy osoby niepełnosprawne pracujące zawodowo powinny oprócz pensji za pracę otrzymywać także rentę. Większość Polaków (61%) opowiedziała się za gwarantowanym świadczeniem rentowym, jednak co szósty (17%) był temu przeciwny. Co ósmy respondent (12%) uzależniał połączenie zarobków i renty od pewnych okoliczności, najczęściej od tego, ile takie osoby zarabiają i jak wysoką mają rentę, rzadziej od rodzaju niepełnosprawności oraz kosztów ponoszonych z powodu niepełno-

⁹ R Pearsona wynosi odpowiednio: 0,068;0,114; 0,079; 0,065.

¹⁰ Współczynnik R Pearsona wynosi 0,110.

¹¹ R Pearsona dla miejsca zamieszkania wynosi 0,076.

¹² R Pearsona wynosi 0,068.

sprawności. W stosunku do wyników badań z roku 2000 nastąpił niewielki wzrost odsetka tych, którzy uważają, że pracujący niepełnosprawny nie powinien pobierać renty, i minimalny spadek mających przeciwne zdanie. Być może pod wpływem kampanii społecznych, poruszających problematykę zatrudnienia niepełnosprawnych, Polacy nieco częściej dostrzegają dziś możliwości osiągnięcia przez osoby niepełnosprawne dochodów wystarczających im na utrzymanie.

Tabela 5

Czy inwalida pracujący zawodowo powinien oprócz pensji za pracę otrzymywać także rentę czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000* (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach		
Tak	45	64	61
Nie	23	14	17
To zależy	21	13	12
Trudno powiedzieć	11	9	10

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

Najwięcej zwolenników łączenia zarobków i renty jest wśród najmłodszych członków naszego społeczeństwa, w grupie uczniów i studentów, a także rencistów¹³. Częściej taki pogląd wyrażają także osoby ze średnim wykształceniem, praktykujące kilka razy w tygodniu oraz mające centrowe poglądy polityczne¹⁴ (zob. tabele aneksowe). Związek między przekonaniem co do łączenia wynagrodzenia za pracę i renty a bliskością kontaktu z osobami niepełnosprawnymi jest słaby i nieistotny statystycznie¹⁵.

KTO POWINIEN NA CO DZIEŃ POMAGAĆ OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM?

W opinii społecznej, opieka nad osobami niepełnosprawnymi i wspomaganie ich w codziennych sprawach to przede wszystkim powinność członków rodzin (94%). Tak wysoki odsetek wskazań wynika zapewne z przekonania, że więzy małżeństwa i pokrewieństwa w sposób szczególny obligują członków rodziny do wzajemnej pomocy.

¹³ Współczynnik R Pearsona wynosi dla wieku 0,072.

¹⁴ Współczynnik R Pearsona wynosi odpowiednio: 0,100; 0,062; 0,019.

¹⁵ Współczynnik R Pearsona 0,030.

Poza tym częste są wskazania na służbę zdrowia (75%) i pracowników pomocy społecznej (67%). Znaczny odsetek badanych twierdzi, że niepełnosprawni powinni otrzymywać pomoc ze strony państwa, wydaje się więc, że w świadomości społecznej nadal dominuje model państwa opiekuńczego. Podobnie jak w poprzednich badaniach rodzina, służba zdrowia i pomoc społeczna pojawiają się najczęściej w odpowiedziach badanych. Ankietowani, którzy wybierali odpowiedź „ktoś inny”, najczęściej wskazywali na organizacje i instytucje, takie jak fundacje, organizacje charytatywne, samopomocowe, ośrodki opieki, Kościoł. Wymieniali również wolontariuszy, osoby do tego przygotowane, a w dalszej kolejności – wszystkich, całe społeczeństwo, a także zakład pracy i rząd. Zwraca uwagę spadek wskazań na organizacje religijne (z 14% do 9%). Być może respondenci uważają, że alternatywą wobec ich działań są coraz bardziej aktywne świeckie organizacje pozarządowe.

Tabela 6

Kto przede wszystkim, Pana(i) zdaniem, powinien opiekować się ludźmi niepełnosprawnymi, wspomagać ich w codziennych sprawach? <i>Proszę wybrać nie więcej niż trzy odpowiedzi z poniższej listy</i>	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach		
Rodzina	94	93	94
Służba zdrowia	72	74	75
Pracownicy pomocy społecznej/opieki społecznej	62	71	67
Organizacje religijne	19	14	9
Przyjaciele, znajomi	17	25	23
Inni inwalidzi (grupy samopomocy)	10	7	6
Ktoś inny	2	5	3
Trudno powiedzieć	0	1	1

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

Społeczne zróżnicowanie opinii o tym, kto powinien przede wszystkim opiekować się osobami niepełnosprawnymi, jest słabe, nieregularne. Warto jednak zauważyć, że na przyjaciół częściej wskazują najmlodszy badani, uczniowie i studenci, respondenci zadowolony z własnych warunków materialnych oraz osoby niepraktykujące. Organizacje religijne częściej wybierają ci, którzy w praktykach religijnych uczestniczą kilka razy w tygodniu, a także badani osiągający miesięcznie na członka rodziny ponad 1200 zł.

GOTOWOŚĆ NIESIENIA POMOCY I DYSTANS SPOŁECZNY

Chcieliśmy się również dowiedzieć, jaka jest wśród Polaków gotowość niesienia pomocy osobom ciężko chorym i niepełnosprawnym mieszkającym w sąsiedztwie. Chęć pomagania zadeklarowało 65% Polaków. Tylko 6% badanych oświadczyło, że już uczestniczy w takiej pomocy, a co piąty (20%) stwierdził, że nie wzięłby udziału w tego rodzaju inicjatywie. W porównaniu z rokiem 2000 nieco zmniejszyła się liczba osób deklarujących chęć uczestniczenia w bezinteresownej pomocy osobom dotkniętym ciężką chorobą czy niepełnosprawnością. Jednocześnie wzrósł odsetek respondentów niepotrafiących odpowiedzieć na to pytanie. Prawdopodobnie ludzie coraz częściej realnie oceniają swoje możliwości niesienia pomocy i podejmując decyzję uwzględniają przypuszczalnie swoją własną sytuację życiową, rodzaj niepełnosprawności i zakres obowiązków, jakim musieliby sprostać.

Tabela 7

Gdyby powstała na przykład wśród Pana(i) sąsiadów inicjatywa nieodpłatnego pomagania, wyręczania osoby ciężko chorej lub niepełnosprawnej w codziennych sprawach życiowych (zakupy, pomoc w domu, drobne naprawy itp.), to czy miał(a)by Pan(i) czas i chęci na udział w takiej opiece czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach		
Już uczestniczę w podobnej opiece	8	6	6
Tak	40	36	36
Raczej tak	37	33	29
Raczej nie	7	11	11
Nie	4	8	9
Trudno powiedzieć	3	6	9

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

Chęć pomagania osobie niepełnosprawnej zamieszkującej w sąsiedztwie częściej niż inni deklarują badani w wieku 45–54 lata, mieszkańcy dużych miast oraz praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu¹⁶. Częściej też swoją pomoc chcieliby nieść osoby, których miesięczny dochód na członka rodziny wynosi powyżej 1200 zł, badani oceniający poziom materialny swojego gospodarstwa domowego jako dobry¹⁷. Gotowość niesienia pomocy

¹⁶ R Pearsona wynosi dla wieku 0,057; miejsca zamieszkania 0,113; praktyk religijnych 0,069.

¹⁷ R Pearsona równa się dla dochodów 0,003; dla warunków materialnych 0,115.

rośnie wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. Wysoki odsetek deklarujących pomoc niepełnosprawnym odnotowaliśmy także wśród kadry kierowniczej, inteligencji oraz gospodyń domowych (zob. tabele aneksowe). Gotowość niesienia pomocy i współczynnik kontaktu są słabo powiązane i nieistotnie statystycznie¹⁸.

Postawy wobec osób niepełnosprawnych, wyrażające się gotowością niesienia im pomocy, uzależnione są od rodzaju choroby czy niepełnosprawności. Potwierdza to zróżnicowany dystans do nich. Badani najchętniej pomogliby osobom z poważną chorobą serca (76%), następnie ludziom niewidomym (74%) i z oszpeceniem ciała (71%). Nieco rzadziej wyrażają gotowość pomocy osobom z paraliżem nóg (66%). Najmniej chętnie Polacy podjęliby się opieki nad osobami chorymi psychicznie, niegroźnymi dla otoczenia (61%) oraz nad upośledzonymi, opóźnionymi umysłowo (60%). Podobnie jak siedem lat temu, najmniejszy dystans obserwujemy wobec tych, u których uszkodzenia organizmu są najmniej ograniczające. Wynika to zapewne z tego, że formy pomocy nie wymagają wówczas tak dużych kosztów psychicznych i fizycznych ze strony pomagającego. Największy dystans ankietowani mają do osób przejawiających zaburzenia o charakterze psychologicznym, budzących zapewne wśród nich lęk.

Tabela 8

Gdyby miał(a) Pan(i) podjąć się opieki nad osobą niepełnosprawną, to czy byłoby Panu(i) wszystko jedno, o jaką niepełnosprawność chodzi, czy też niektórych z nich wolał(a)by Pan(i) uniknąć? Jeśli np. chodziłoby o osobę z:	Nie miał(a)by nic przeciwko temu	Zgodził(a)by się, choć nie byłoby to dla mnie łatwe	Nie zgodził(a)by się, wolał(a)by tego uniknąć	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– inwalidztwem wskutek poważnej choroby serca	47	29	16	9
– ślepotą	41	33	17	9
– widocznym zniekształceniem, oszpeceniem ciała	36	35	20	10
– paraliżem nóg	32	34	25	10
– chorobą psychiczną niegroźną dla otoczenia	28	33	28	11
– upośledzeniem, opóźnieniem umysłowym	27	33	29	11

¹⁸ R Pearsona równy 0,064.

Zawsze, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności, gotowość do pomocy najchętniej wyrażają najmłodszy respondenci oraz prawie zawsze (wyłączając jednak choroby psychiczne) osoby w wieku od 45 do 54 lat, natomiast najrzadziej chęć pomagania deklarują najstarsi. Wśród często zgłaszających chęć pomocy są również mieszkańcy dużych i największych miast. Gotowość niesienia pomocy w przypadku każdej niepełnosprawności jest tym większa, im badani są lepiej wykształceni i mają lepsze warunki materialne. Niezależnie od tego, z jaką niepełnosprawnością mamy do czynienia, najczęściej swoją pomoc deklarują także przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji, uczniowie i studenci, natomiast najrzadziej – emeryci i renciści.

W ciągu ostatnich siedmiu lat nie nastąpiły znaczące różnice w kontaktach ogółu polskiego społeczeństwa z osobami niepełnosprawnymi ani w ocenie stosunku Polaków do nich. Tak jak w roku 2000 większość ankietowanych uważa, że osoby niepełnosprawne powinny być otoczone opieką przede wszystkim ze strony rodziny, ale powinny również otrzymywać wsparcie ze strony pracowników służby zdrowia i pomocy społecznej. Obecnie nieco mniej osób niż przed siedmiu laty deklaruje chęć niesienia pomocy osobie niepełnosprawnej mieszkającej w sąsiedztwie. Podobnie jak w poprzednim badaniu gotowość Polaków do pomagania jest uzależniona od rodzaju niepełnosprawności. Zmieniły się opinie i postawy respondentów wobec zatrudniania ludzi o niepełnej sprawności. Coraz więcej ankietowanych jest przekonanych, że osoby niepełnosprawne powinny mieć prawo do zatrudnienia oraz pracować na otwartym rynku pracy wśród sprawnych pracowników. Ponadto w stosunku do poprzedniego badania zmniejszyła się nieco grupa, która opowiada się za tym, aby niepełnosprawni obok wynagrodzenia za swoją pracę otrzymywali rentę.

Opracowała

Edyta CHAJDA